

Mange har ventet med længsel på denne bog af Irvin Yalom, som efter hans eget udsagn vil være den sidste i hans forfatterskab. Yalom har i flere af sine bøger forholdt sig til livets endeligt, og med denne bog begår han en manifestation af sine tanker herom for sig selv og sit eget liv.

Det er en bog, der beskriver de mange møder, han har haft med andre mennesker, gennem et langt og begivenhedsrigt liv. Ved mange af de beskrevne møder trækker han tråde tilbage til sin barndom og udvikling, og man får et stærkt indtryk af, at han på en vis måde foretager det endelige regnskab for sit liv. Han bruger en del energi på at kredse om det uafsluttede i sit familieliv med sine forældre og søster. Han beskriver og forholder sig til sin mors vredesudbrud og nedsættende tale til ham. Han beskriver, hvordan hans far ikke sagde fra over moderen, og hvordan han arbejdede næsten hver dag i sin butik.

Bogen er skrevet med et vist forbehold, for som han skriver på s. 58: "Minder – helt sikkert også det, jeg netop har beskrevet – er langt mere fiktive, end vi bryder os om".

Det mest opslugende i bogen er delen omkring Yaloms erfaringer med og udvikling inden for at praktisere gruppeterapi, hvilket han i denne såvel som andre af sine bøger har fremhævet som et af de områder, han personligt har størst udfordringer med. Han føler sig ikke afslappet i større forsamlings og beskriver hudløst ærligt sin jagt på at få grupperummet til at virke. Han afslører også nogle kunstgreb i denne sammenhæng, som kan inspirere os som psykologer til at tænke anderledes i det terapeutiske rum.

De mange, korte kapitler afspejler en kronologi, men alligevel virker bogen qua de mange erindringer til at springe forholdsvist meget i tid og sted. Det giver en fragmenteret læseoplevelse, hvilket ellers ikke er karakteristisk for hans bøger. Det tager noget fra helheden og gør fordybelsen i Yaloms tanker, følelser og beskrivelser sværere at relatere til. Der virker til at være to niveauer i bogen, nemlig overflade og bund, og man efterlades som læser på denne måde med en del manglende mellemregninger. Det tager noget af det særlige Yalomske fra bogen, nemlig det stærkt relaterbare, som tillader én som læser at overgive sig totalt til det til tider ellers tabubelagte.

Det er fascinerende at læse om Yaloms erfaring med de mange prominente bidrag fra terapiens store teoretikere, der er vokset frem i verden samtidigt med hans virke. Man får som læser et unikt indblik i møderne mellem Yalom og disse teoretikere, som på denne side af årtusindskiftet kan virke mere overmenneskelige end menneskelige. En reference til en samtale med Bowlby, der angiveligt havde lyst til at lade en bombe sprænge blandt Tavistock-tilhængerne, eller formodningen om at Ronald D. Laing nok var på LSD fjerner denne overmenneskelighed med et svirp!

Yalom beskriver også de mange forsøg på at skabe nyt blandt tidens teoretikere og praktikere, lærde og kvaksalvere, hvilket står stærkt i sætningen: "Mange lovpriste disse nye eksperimentelle grupper, andre fordømte dem. Situationen skreg på lidt empirisk evaluering", s. 160.

Har man læst andre af Yaloms bøger, vil man i de sidste kapitler af bogen nyde beskrivelsen af, hvorfor og hvordan hans bøger er vokset ud af hans sind og nysgerrighed. Yaloms alder gør, at ikke alle minder står lige skarpt, og i et fornøjeligt afsnit genbesøger han *Kærlighedens bøddel*, som han indrømmer at have glemt slutningen på for flere af delfortællingernes vedkommende. Hans beskrivelse af egen nysgerrighed og genoplevelse af historierne er relaterbare for den, der selv har læst dette værk, og det skaber en speciel stemning.

Som afrunding på bogen forholder Yalom sig til samfundets og teknologiens udvikling i ærlighed omkring, at initiativer som Skypekonsultationer og sms-terapi har været skræmmende for ham og vakt modstand, men at han har valgt at omfavne det med nysgerrighed trods skepsis.

Bogen er anderledes, end hvad han ellers har skrevet. Den er knapt så sprogligt legende og velafpudset. Der er desværre også nogle sprogfejl i oversættelsen til dansk, men de er til at overse. Bogen er anbefalelsesværdig for de, der på forhånd har kendskab til Yaloms forfatterskab, og som ønsker at træde de sidste par skridt af hans forfatterkarriere sammen med ham.

*Af Dea Henriette Franck, cand.psych.aut.,
Kvalitets- og forbedringschef på psykiatrisk center Sct. Hans og
indehaver af Psykolog Dea Franck*

